

СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Қылышпай Б.С.¹, Бейсембаева А.А.²

¹П.ғ.м., аға оқытушы, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан, e-mail: bayan0274@mail.ru

²П.ғ.к., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы,
Қазақстан
e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада авторлар сынып жетекшісінің кәсіби құзыреттілігін дамытудың мүмкіндіктері ретінде қарастырады. Қазіргі кезеңдегі білім беру саясатының ең бірінші міндеті-білім берудің заманауи сапасына қол жеткізу, оның жеке тұлғаның өзекті және перспективалы қажеттіліктеріне сәйкестігі, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуының маңызы өте зор екенін ашып көрсетеді.

Тірек сөздер: сынып жетекшісі, кәсіби құзыреттілік, сынып жетекшісінің кәсіби құзыреттілігі.

Педагог-білім беруді реформалаудың негізгі тұлғасы. Ашық әлемде шапшаң өзгеретін басты кәсіби сапасымен, оқу қабілетімен, білімін шәкірттеріне үнемі көрсетіп отыратын педагог болу керек. Дайындығы өзгерістерге, ұтқырлыққа, стандартты емес еңбек әрекеттеріне қабілеттілігі, шешім қабылдаудағы жауапкершілік пен дербестік-осы сипаттамалардың барлығы табысты кәсіпқойдың қызметі толығымен мұғалімге қатысты. Бұл құнды қасиеттерді педагогикалық шығармашылық кеңістігін кеңейтусіз мүмкін емес. Кәсіби стандартты енгізу мұғалімнен жаңа стандарттарды игеруді талап етеді, жаңа жұмыс бағыттарын әзірлеу, оның ішінде оқушыларды тиімді оқыту мен тәрбиелеу процесіне тарту, олардың шығу тегіне, қабілетіне және сипатына қарамастан оқу-танымдық дамуына ықпал ететін тәрбиелік мақсаттар қою. Сынып жетекшісі әлеуметтік мінез-құлық үлгілері мен құндылықтары, виртуалды әлемдегі мінез-құлық дағдылары әлеуметтік желілердегі шындық, көп мәдениетті қарым-қатынас дағдылары және толеранттылық, негізгі құзыреттер және т. б. әмбебап оқу іс-әрекеттерін қалыптастыра және дамыта білуі тиіс. Сынып жетекшісінің кәсіби құзыреттілігін дамыту – бұл белгілі бір мұғалімнің жеке дамуы ғана емес, сонымен қатар маңызды міндет тиімді оқу-тәрбие процесін қалыптастырудың негізгі шарты.

Еркін ойлаушы, өз нәтижелерін болжаушы және білім беру процесін модельдейтін мұғалім - қойылған мақсаттарға жетудің кепілгері. Сондықтан қазіргі уақытта қарқынды дамып келе жатқан әлемде тұлғаны тәрбиелеуге қабілетті білікті, шығармашылық ойлайтын, бәсекеге қабілетті мұғалімнің тұлғасына сұраныс күрт өсті. Мектеп - бұл балалар психологиясы мен ерекшеліктерін түсінетін, оқушыларының дамуын көздейтін мұғалімдердің орталығы. Сондықтан сынып жетекшісіне бүгінгі таңда жаңа жолмен оқыту

мен тәрбиелеу ғана емес, жаңа жолмен де үйрену керек екендігі бұрынғыдан да қажет. Ең алдымен, жаңа нәрселерді үйрену педагогикалық ойлау, үнемі шығармашылық ізденісте болуды үйрену және барлық жұмыста оқушылармен бірлескен авторлықты, ынтымақтастықты қамтамасыз ететін әдістерді таңдау. Қазіргі мектептің басты міндеті - әр оқушының қабілеттерін ашу, жоғары технологиялық әлемде өмір сүруге дайын адамдарды тәрбиелеу.

Қазіргі кезеңдегі білім беру саясатының ең бірінші міндеті-білім берудің заманауи сапасына қол жеткізу, оның жеке тұлғаның өзекті және перспективалы қажеттіліктеріне сәйкестігі, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту. Осы мақсаттарға жету үшін мұғалім оларды оқушының оқу әрекеті арқылы тұжырымдап, максималды нәтижеге жету үшін оқу процесін ұйымдастыруда жұмыс істеуі керек. Әр түрлі мақсаттарды қою және оқытудың әртүрлі әдістері мен әдістерін қолдануды қамтиды. Сондықтан мұғалім өзінің арсеналында көптеген әдістер, әдістер мен стратегияларға ие болуы керек, өйткені ол әртүрлі деңгейдегі мәселелерді шешуге мәжбүр. Сонымен қатар, қолданылатын оқыту формалары жасына, оқушылардың дайындық деңгейіне, олардың мүдделеріне байланысты өзгеруі керек екенін ұмытпау керек.

Сынып жетекшісі баланың, жақсы қасиеттерін анықтауға, көтермелеуге, жетістікке жету үшін ынталандыруға, мектеп бітірген соң қоғамнан өз орнын таба білуіне, оның игілігіне перспективалық дамуына үлес қосуына ықпал етуі керек. Ол өз саласының маманы болуы керек, оның кәсібилігі өзін-өзі жетілдіру, жоғары еңбек мәдениеті сияқты қасиеттерді мақсатты түрде қалыптастырумен анықталады. Сынып жетекшісінің кәсіби өсуі өздігінен білім алу қажеттілігінсіз мүмкін емес.

Сынып жетекшісінің кәсіби құзыреттілігінің дамуын, оның кәсіби, тәрбиелік тәжірибесін ескере отырып, құзыреттілікті қалыптастырудың формаларын, құралдары мен әдістерін қолданудың тиімділігін бағаладық. Оқу тобы жағдайында.

Педагогикалық құралдармен біз мыналарды анықтадық:

1. Өзін-өзі дамытудың педагогикалық құралдары: өзін-өзі дамыту-қатысушылардың тұжырымдамасы және тәрбиешілердің педагогикалық позициясы, өйткені Оқу тобындағы қатысушылардың білім беру тәжірибесін презентациялау және талдау қандай да бір жолмен педагогикалық рефлексия және іс-әрекеттің өзін-өзі талдауы арқылы субъективті мағыналармен анықталады;

Ұжымның педагогикалық бірлігі принципі. Бұл принцип қосымша білім беру ерекшеліктеріне, бірыңғай ақпараттық және тұжырымдамалық өрісті қалыптастыру бойынша жұмысқа бағдарлау арқылы жүзеге асырылады, ТДО мақсаттары мен міндеттерін, оларды іске асыру жолдарын, стратегиялық міндеттерді іске асыруда әр педагогтың қандай да бір нысандағы үлесі мен қатысу дәрежесін қою және түсіну, бірыңғай әдістемелік тақырып бойынша педагогикалық ұжымның жұмысын ұйымдастыру. Тұлғааралық өзара іс-қимыл және шығармашылық ынтымақтастық үшін жағдай жасау маңызды құрамдас бөлік болып табылады.

Нәтижесінде-ұжымдық жұмыстың вариативтік түрлерін ұйымдастыру: кадрлық апта, шағын және үлкен тақырыптық педкеңестер, ғылыми-әдістемелік кеңес, уақытша және тұрақты шығармашылық топтардың жұмысы, семинарлар, педагогикалық шеберханалар өткізу.

Кәсібилікті қолдау принципі. Педагогикалық құзыреттілікті арттыруға педагогтармен олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, сараланған жұмыс, әртүрлі тақырыптардағы теориялық және практикалық жұмыстың ұжымдық және жеке нысандарын ұйымдастыру ықпал етеді. Сынып жетекшісінің өзіндік тұжырымдамасының құрылымдық компоненттерінің әрқайсысы үш тәсілде болуы мүмкін:

1) мен-нақты-педагогтің қазіргі уақытта оның кәсіби дамуы барысында қалыптасқан шын мәнінде қандай екендігі туралы түсінігі;

2) мен – бетпе бет (әлеуметтік) – педагогтің басқа адамдар-әріптестер, ата - аналар, балалар оны қалай көретіндігі туралы түсінігі;

3) мен-Идеал-педагогтің қандай болғысы келетіні туралы түсінігі.

Педагогикалық модельдің әдістемелік-технологиялық бөлігі

Модельдің мақсаты - сынып жетекшісінің кәсіби жетістігін дамытудың мақсатты мотивациясын өзектендіру үшін жағдай жасауды анықтаймыз. Модельді сынақтан өткізу кезінде қойылған мақсатқа қол жеткізу критерийлері:

сынып жетекшісінің кәсіби-педагогикалық іс-әрекетінің көп деңгейлі мақсаты оны мұғалімге, мұғалімнің топтағы қарым-қатынасына, қоршаған әлеуметтік жағдайға бір уақытта бағыттау мүмкіндігінде көрінеді. Сондай-ақ, А. С. Макаренконың [1] тұжырымдарына сәйкес мақсаттардың көп деңгейлі критерийі ұжымдағы қызметті дамытудың перспективалық желілерінің Заңына сәйкес келеді (жақын, алыс перспектива); мақсатқа қол жеткізу құзыреттілікті қалыптастыруарқынды оқыту технологияларын қолдану жағдайында оң нәтиже алу мүмкіндігі ретінде; мақсат ашықтығы-біліктілікті арттыру процесіндегі кәсіптік-білім беру қызметінің барлық қатысушылары үшін (кафедра оқытушылары, сынып жетекшісінің, тәрбие саласындағы тәжірибелі педагог-практиктер) мағыналық "ашықтық" ретінде, "мағынада" іс-әрекет еркіндігінің өлшемі ретінде.

Пайдалану салдары критерий мұғалімдер тобында ынтымақтастық және тиімді педагогикалық өзара іс-қимыл сияқты кәсіби ортадағы қарым-қатынас стилін қалыптастыру болады; топ мүшелерінің мотивтерінен, құндылықтарынан тұратын мазмұн, бұл сынып жетекшісінің мақсаттарын үйлестіруді қамтиды, содан кейін топта құзыреттілікті қалыптастыру құндылық-семантикалық диалог мүмкін болады [2].

Педагогикалық модельдің міндеттері (типология)

Ұйымдастырушылық-басқарушылық:

- іздестіру-эксперименттік қызмет және кәсіби табыстылықты дамыту бойынша Сынып жетекшісілердің кәсіби қызметінің аспаптық және этикалық компоненттерінің бірлігі негізінде құзыреттілікті қалыптастыруқосымша кәсіби бағдарламалар әзірлеу;

- сынып жетекшісінің өзінің кәсіби, тәрбиелік тәжірибесін түсінуі және талдауы үшін оқу тобында жағдай жасау.

Кәсіптік-білім беру:

- сынып жетекшісінің конструктивті ассимиляцияға деген позитивті эмоционалдық көңіл-күйі,

білім беру саласындағы әлемдік мәдениет, ғылым мен практиканың жетістіктері;

-білім беру үдерісіне тұлғалық-бағдарлы көзқарас негізінде педагогтердің шығармашылығында іске асырылатын гуманистік құндылықтарды концептуализациялау және дамыту.

Әдістемелік-технологиялық:

- кәсіби мәселелерді шешудің ескі тәсілдерінде шектеулерді анықтау кәсіби жетістікті дамыту процесінде жаңа тәжірибені меңгеру және проблемаларды шешу;

- педагогтардың рефлексивті қабілеттерін механизм ретінде культивациялау түсіндіру әдістерімен жеке және кәсіби өзін-өзі дамыту, түсіну, рефлексия, диалог, проблематизация.

Психологиялық-педагогикалық:

- сынып жетекшісінің уәждемесі мен өзін-өзі ынталандыруды дамытуға бағытталған ішкі ресурстарын өзектендіру;

- сынып жетекшісінің жеке стратегияларды меңгеруі кәсіби табысты дамыту

Педагогикалық модельдің мазмұны, бірінші абзацта анықтағанымыздай, құзыреттілікті қалыптастыру кәсіби және білім беру қызметін ұйымдастырудың келесі принциптеріне негізделуі керек.

Интегративтілік принципі. сынып жетекшісінің кәсіби жетістігін өнімді қызмет процесі арқылы сәттілік жағдайынан кәсіби іс-әрекетке көшудің динамикалық процесі ретінде дамыту. Интегративтілік тәрбиешінің барлық үш кезеңнен өтуін олардың кәсіби, коммуникативті және жеке қасиеттерінің жиынтығы негізінде қамтамасыз етеді.

Тепе-теңдік орнатуды көздейтін ынтымақтастық принципі сынып жетекшісінің мәртебесін және осы процесті ұйымдастыратын оқытушылар. Әрбір білім алушының қабілеттерін барынша толық көрсету үшін жағдай жасау, жеке тұлғаның қызығушылықтарын, уәждерін, білімін, құндылық ұстанымдарын, сондай-ақ оқыту қарқыны мен стилін ескере отырып, кәсіпқойлықты дамытудың жеке-вариативті бағытын таңдау еркіндігін қамтамасыз ету.

Интерактивтілік принципі. Мұғалімнің кәсіби жетістігін дамыту процесін түсінуге және ішкі қабылдауға рационалды-логикалық ақпаратты беру арқылы қол жеткізуге болмайды, мұндай дамуға қосылу тек арнайы ұйымдастырылған кәсіби және білім беру қызметінің нәтижесі бола алады.

Интерактивті оқыту ықпал етеді деп санаймыз мұндай процесс жалпы құндылықтары бар және кері байланыс ұсынатын қатысушылар үшін анықтамалық топ құруды қамтамасыз етеді.

Проективтілік принципі. Ол жобалық қызмет әдісімен кәсіби жетістіктің дамуын өзектендіруді көздейді. "Дизайн" ұғымы тар мағынада Оқу тобындағы педагогикалық тәжірибенің идеалды моделін, осы тәжірибені ұсыну жүйесін және процесс ретінде педагогикалық дизайнды ұйымдастырудың кезеңдерін дамытуды білдіреді [3].

Кәсіби жетістіктің дамуын психологиялық-педагогикалық қолдау қағидаты ересек студенттер үшін қолайлы жағдай жасауды қамтиды. Бұл принцип ересек адамның нақты кәсіптік-білім беру қызметі ретінде Оқу тобындағы Сынып жетекшісілердің біліктілігін арттыру процесін ұйымдастыру арқылы іске асырылады. Білім беру процесін білім алушылар оған жат мақсаттар мен міндеттер тарапынан "дағдыландыру" процесі емес, өзін-өзі тану мен өзін-өзі дамытудың құнды процесі ретінде субъективті бағалауы тиіс [4].

Рефлексия принципі. Бұл принципті іске асыру студенттердің кәсіби қызметінің тәжірибесін осы қызметтің жаңа нормаларымен, түрлерімен және формаларымен байланыстыруды қамтиды. Бұл принцип сынып жетекшісінің кәсіби өмірде өзін-өзі түсінуінің семантикалық деңгейін, кәсіби жетістіктің дамуының белсенді және рефлексивті-бағалау аспектілерін көрсетеді.

Педагогикалық модель әдістері

Құзыреттілікті қалыптастыру оқу тобының қызметін ұйымдастыру кезінде Сынып жетекшісінің тұлғасын дамытудың мынадай әдістерін пайдалану қажет: дигмальды рефлексия, топтық рефлексия интроспекция, топтық модельдеу және дизайн.

Мұғалімдердің рефлексивті қабілеттерін дамытуға бағытталған әдістердің ішінде олардың ішкі мотивациясы және процеске деген мотивациясы кәсіби жетістікті дамыту, біз педагогикалық модельді құруда әдістерді бөліп көрсетеміз: түсіндіру, түсіну, рефлексия, диалог, проблематизация [5].

Интерпретация. Әр тілдің негізі шартты түрде "түсіндіру схемалары" деп атауға болатын кейбір тұжырымдамалық конфигураторлар болып табылады. Сынып жетекшісіне жеке түсіндіру схемаларына енгізетін кәсіби тәжірибенің фактілері мен оқиғалары әртүрлі мағынаға ие болады. Топта бірыңғай кәсіби семантикалық өріске кіру мүмкіндігін құру мұғалімдердің бір-бірін түсінуіне әкеледі.

Модельдің болжамды нәтижесі:

-сынып жетекшісінің "кәсіби жетістік" психологиялық-педагогикалық феномені туралы теориялық білім алуы»;

- сынып жетекшіде табысты кәсіби қызметті дамытудың жеке стилін қалыптастыру және кәсіби тәжірибенің вариативті нысандарында тәрбие қызметін ұсыну;

-сынып жетекші тобында логикадағы өзін-өзі дамытудың динамикалық процесінің жағдайлық сәттіліктен өнімді қызмет процесі арқылы кәсіби ісіктерге өтуі.

Осылайша, модельдеу процесінде біз мыналарды алдық:

- педагогикалық модельді біз кәсіби жетістікті дамыту үшін "мақсаттан нәтижеге" логикасында сынып жетекшісінің өзін-өзі дамытудың динамикалық процесі ретінде әдістемелік схема бойынша орнаттық;

- сынып жетекшісінің кәсіби жетістігін дамытудың педагогикалық моделі іс әрекет барысында теориялық-тұжырымдамалық (модель мазмұны) және әдістемелік үйлесімді-технологиялық бөлігін (құрылымдық бөлімшелерді негіздеу және сипаттау) модель компоненттері: мақсаты, міндеттері, әдістері, принциптері, диагностикасы);

– модельдің мазмұндық компоненті дипломдық жұмыстың зерттеу пәніне- сынып жетекшісінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру шарттарының жүйесіне сәйкес келеді және зерттеудің негізгі қарама-қайшылығын шешуге бағытталған.

ӘДЕБИЕТ

[1] Козлов И.Ф. Педагогический опыт А.С. Макаренко: Кн. Для учителя / сост. и авт. вступ. ст. В.М. Коротов. – М.: Просвещение, 2007. – 159 с.

[2] Колесникова И.А. Педагогическая реальность: опыт межпарадигмальной рефлексии. Курс лекций по философии образования. – СПб: Детство-Пресс, 2001. – 288 с.

[3] Амонашвили Ш.А. Өмір мектебі. – М.: Издательский дом Шалвы Амонашвили, 2000. – 144 с.

[4] Аникеева Н.П. Ұжымдамғы психологиялық ахуал. – М.: Просвещение, 2000. – 224 с.

[5] Андреев В.И. Жоғары мектеп педагогикасы. Иноовациялық болжамдық курс.: оқу құралы – Казань: Центр инновационных технологий, 2008. – 500 с.

[1] REFERENCES

1. Kozlov I.F. Pedagogicheskiy opyt A.S. Makarenko (Pedagogical experience) Dlya uchitelya / sost. i avt. vstup. st. V.M. Korotov. – M.: Prosveshcheniye, 2007. – 159 s.

2. Kolesnikova I.A. Pedagogicheskaya real'nost': opyt mezhpardigmал'noy refleksii (Pedagogical reality: experience of interparadigmал reflection). Kurs lektsiy po filosofii obrazovaniya. – SPb: Detstvo-Press, 2001. – 288 s.

3. Amonashvili SH.A. Өмір мектебі (School of life). – M.: Izdatel'skiy dom Shalvy Amonashvili, 2000. – 144 s.

4. Anikeeva N.P. Ұжымдамғы психологиялық, ахуал (Psychological climate of the team). – M.: Prosveshcheniye, 2000. – 224 s.

5. Andreyev V.I. Zhogary mекteп pedagogikasy. Inoovatsiyalyk, bolzhamdyk, kurs (Pedagogy of Higher Education. Innovative predictive course) – Kazan': Tsentr innovatsionnykh tekhnologiy, 2008. – 500 s.

ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ

Кылышпай Б.С.¹, Бейсембаева А.А.²

¹ст.преподаватель, КазНацЖенПУ, Алматы, Қазақстан, e-mail:

bayan0274@mail.ru

к.п.н., профессор, КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Қазақстан

e-mail: altynai.beisembaeva@mail.ru [@mail.ru](mailto:altynai.beisembaeva@mail.ru)

Аннотация. В статье авторами рассматриваются возможности развития профессиональной компетентности классного руководителя. Первейшая задача

образовательной политики на современном этапе – это достижение современного качества образования, его соответствие актуальным и перспективным потребностям личности, раскрывают огромное значение развития познавательных и творческих способностей.

Ключевые слова: классный руководитель, профессиональная компетентность, профессиональная компетентность классного руководителя

OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE CLASS TEACHER

Kulushpai B.C.¹, Beisembaeva A.A.²

senior lecturer KazNatWomPU, Almaty, Kazakhstan, e-mail:

bayan0274@mail.ru

c.p.s., professor, KazUIR&WL named after Abylai Khan, Almaty,
Kazakhstan

altynai.beisembaeva@mail.ru [@mail.ru](mailto:altynai.beisembaeva@mail.ru)

Abstract. In the article, the authors consider as opportunities for developing the professional competence of a class teacher. It reveals that the first task of the educational policy at the present stage is to achieve the modern quality of education, its compliance with the current and promising needs of the individual, the development of cognitive and creative abilities is of great importance.

Keywords: class teacher, professional competence, professional competence of the class teacher.

Статья поступила 25.03.2021